

A Borbély Maczky-eset – gyilkosság kivizsgálás nélkül

KIS JÓZSEF

The Borbély Maczky Case: A Murder without Investigation

Az egykori Borsod vármegyei főispán halála több mint hetven éve izgatja a közvéleményt, illetve a történelem iránt érdeklődőket. Bár a korabeli kommunista napilap arról számolt be, hogy Borbély Maczky Emilt nyilas társai gyilkolták meg, a társadalom tettesként a kommunistákra, illetve az egykori MOKÁN-osokra gyanakodott. Ez terjedt el szóbeszédként a korabeli Magyarországon, és így írtak az esetről magyar emigráns körökben is. Marschalkó Lajos (†1968), a Londonban *Hídő* néven megjelenő emigráns lap szerkesztője és Fiala Ferenc (†1988) – aki 1944-ben a Nyilaskeresztes Párt sajtófőnöke, majd miután 1956-ban kiszabadult magyarországi börtönéből, az emigrációban folytatta az újságírást – 1958-ban *Vádló bitófák* címmel San Franciscóban megjelent kötetükben is emellett tesznek tanúságot, bár információik, legalábbis részben, tévesek. Szerintük ugyanis Borbély Maczky Emil volt főispánt „több volt munkatársával egyetemben” verték agyon Miskolcon,¹ a volt főispánt ugyanakkor egyedül gyilkolták meg, s bár több volt munkatársa ellen is eljárás indult, a vádlottak életét nem, csupán szabadságukat vették el.

Fiala Ferenc utóbb részletesebben is foglalkozott Borbély Maczky meggyilkolásával, s úgy tudta, hogy az akciót egy többszörösen büntetett cipészsegéd kommunista szervezte meg. Ha ez igaz is, Fiala leírása a gyilkosság körülményeiről már egyértelműen légből kapott: „Miskolc városparancsnoka: egy orosz tábornok... ugyanis Maczky Emil lakásában lakott. A lakás régi tulajdonosát letartóztatta és pár órával később kiadta a pár miskolci kommunista által összeverbuvált tömegnek, akik a nyílt piactéren a felszabadulás nagy gondolatához méltóan — agyonverték és összerugdalt, véres holttestét lámpavasra akasztották”.² Borbély Maczkyt valójában nem a tömeg lincselte meg, és testét sem húzták lámpavasra.

A gyilkosság körülményei tekintetében tehát sok a bizonytalanság. Manapság általános nézet, hogy volt MOKÁN-osok voltak az elkövetők, s ezt a véleményt osztja az áldozat rokonsága, köztük Kő Pál szobrászművész.³ A köztudatban tehát a gyilkosság tettesei a kommunisták voltak, de mit mondanak az iratok? Ennek felderítése volt kutatásunk elsődleges célja, bár előre sejtettük, az iratok sem vezetnek el a teljes igazsághoz.

Nem kívánunk foglalkozni Borbély Maczky Emil volt főispán és országmozgósítási kormánybiztos politikai tevékenységével, múltjával,⁴ célunk csupán a politikus utolsó hónapjainak áttekintése. Történetünk így a nyilas hatalomátvétel napján kezdődik: 1944. október 15-én ugyanis Borbély Maczky Emilt letartóztatták. A fajvédő politikus sosem rokonszenvezett Szálasiékkal, s tőle telhetően korlátozta a nyilasok tevékenységét, ezért 1944. október 15-én (Horthy Miklós kormányzó ún. „kiugrási kísérletének” napján, a nyilasok uramra jutása előtt 1 nappal) az esti órákban két német tiszt jelent meg a miskolci vármegyeháza épületében, ahonnan elhurcolták.⁵ Így Borbély Maczky, akit 1944. május 10-én iktatták be a miskolci főispáni székbe (azaz a vészkorszak, a zsidók Magyarországról való deportálása idején Borsod vármegye és Miskolc törvényhatósági joggal felruházott város első számú politikai vezetője volt) a nyilas uralom kezdeti időszakában bizonyosan fogságban volt.

¹ FIALA-MARSCHALKÓ 1958

² FIALA 1986

³ MÉSZÁROS 2013. 1081.

⁴ Borbély Maczky Emil politikai pályájához vö.: FÁBIÁN 2016

⁵ BERÁNNÉ NEMES 1971. 31.; MNL BAZML XVII. 407. 956/1945.

Arra vonatkozóan, hogy pontosan hol és meddig tartották fogva, nem rendelkezünk információkkal. Vélhetően a szovjet csapatok bevonulása után szabadulhatott ki, majd hazatért a Borsod megyei Bótára. A németek általi letartóztatása utáni első irat 1945. január 4-én kelt Bótán. A volt főispán ugyanis az alispánnak küldött levelében panasszal élt a szovjet hatóságok törvénytelen ségével szemben:

Kotlareszky alezredes úr, az orosz katonai parancsnok megtiltotta, hogy akár orosz, akár román katona tenyészállatot, apaállatot, tenyészkoca, tehát ide tartozik az anyajuh is [...] elvihessenek magukkal. Mégis tegnap, 3-án 3 orosz katona megjelent községünkben és tőlem 60 drb. juhot elhajtott. Ebből 50 drb. anyajuh volt. Egy fillért sem fizettek érte. Ugyanakkor azonban itt, Bótán, keresztülmenve egy egri ember bort árult. Ettől a 3 orosz katona 35 liter bort megvásárolt és 1500 P.-t fizetett ki érte előttem, községünk bírója és a védőőrök előtt. Ugyanaz a 3 orosz katona közölte, hogy még az utolsó egy drb. tehenemtől is megfosztanak. Az orosz katona nyugtáját Főszolgabíró úrnak beterjesztettem.⁶

*Borbély-Maczky Emil,
Miskolc, 1940 körül.
Műtermi fénykép
(13,7x8,5 cm). Jelzés:
Rosenblatt (Miskolc)
MNM TF 3740/1957 fk*

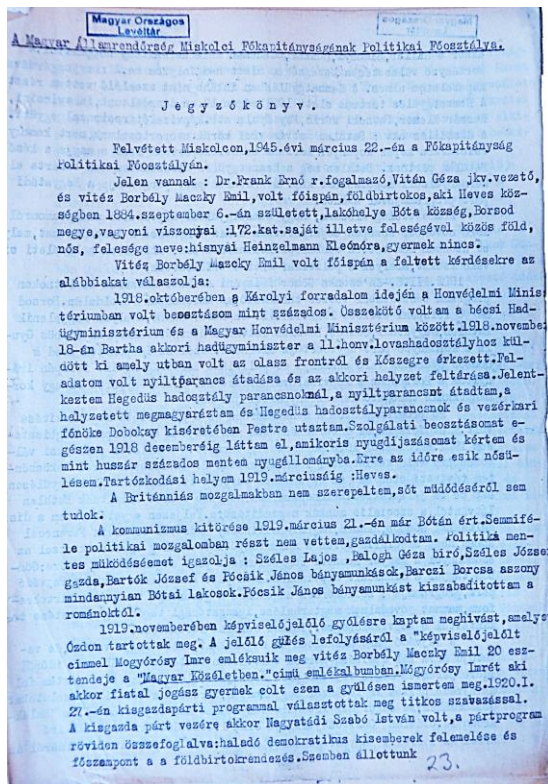
⁶ MNL BAZML IV. 904/b. 2673/1945.

A volt főispán tehát nem bujkált, sőt panaszos levelében maga adta meg tartózkodási helyét a közigazgatási hatóságoknak. Borbély Maczky ugyanis minden jel szerint egyáltalán nem számolt azzal, hogy ellene bármilyen eljárást indítanak politikai tevékenysége miatt. 1945. február 19-én azonban mégis sor került lefogására, mégpedig a szovjet hatóságok által.

Letartóztatásának körülményeit feleségének Vörös János honvédelmi miniszterhez írt kérelmében ismerhetjük meg:

E hó 19-én Bótáról Férjemet egy orosz őrnagy, egy tolmács és két civil rendőr társaságában autón elvitték azzal, hogy először Miskolcra jönnek és még aznap Debrecenbe viszik, mert a kormánynak fontos, hogy őt kihallgassa. Az őrnagy becsületszavát adta, hogy hat nap múlva ő maga fogja visszahozni. Mindazonáltal én ma bejöttem ide a legnagyobb nehézségek árán Miskolcra, ahol kétségbeesve hallottam, hogy nem Debrecenbe, Magukhoz vitték, hanem Szatmárnémetibe. Úgy érzem, Férjem kívánsága szerint cselekszem, amikor ezt Magával tudatom és könyörögve kérem Magát, hasson oda, hogy őt onnan haza engedjék, hiszen gondolhatja, hogy nem lehet bűnös az, akit előzőleg a nyilasok és a Gestapo letartóztatott. Hiszen éppen ezért vártuk meg nyugodt lelkiismerettel otthon az orosz bevonulást. Mégegyszer könyörögve kérem, segítsen rajtunk! A jó Isten áldja meg minden lépését, amit érdekünkben tesz.⁷

Borbély Maczky Emilné kérelmét 1945. március 2-án Vörös János megküldte Gyöngyösi János külügyminiszternek. Hogy Gyöngyösi pontosan miként intézkedett, arra vonatkozóan nem lelhető fel irat a külügyminisztérium aktái között, bizonyos azonban, hogy Borbély Maczkyt hamarosan szabadlábba is helyezték. A volt főispán ezután sem bujkált, sőt újabb kérelemmel fordult Borsod vármegye alispánjához, amelyben nyugdíja sürgős folyósítását kérte.⁸ Kérelme 1945. március 20-án érkezett meg az alispáni hivatalba, ekkorra azonban már ismét fogságban volt. 1945. március 17-én ugyanis immár a miskolci politikai rendőrség tartóztatta le háborús bűntett gyanúja miatt.⁹

Borbély Maczky Emil
kihallgatási jegyzőkönyvének első oldala.
Miskolc, 1945. márc. 22.
MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 3.

⁷ MNL OL XIX-J-1-g. 25542/1945.

⁸ MNL BAZML IV. 904/b. 5876/1945.

⁹ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 3. fólió

Ügyében később népjegyészségi eljárás is indult, érdekes módon a miskolci népjegyészségre azonban csak három hónappal Borbély Maczky halála után, 1945. június 10-én érkezett meg ügye, amelyet 838/1945. szám alatt iktattak, majd még aznap áttették az államügyészséghez.¹⁰

A volt főispán tehát a politikai rendőrség őrizetébe került Miskolcon, majd egyszer csak arról számolt be nagy terjedelemben a kommunisták által szerkesztett *Szabad Magyarország* című, 1944-től Miskolcon megjelenő napilap, hogy Borbély Maczky titokzatos körülmények között eltűnt.¹¹ Az eltűnése és meggyilkolása köré kreált koncepciót már az újság vastagbetűvel szedett alcímei is jelezték:

*Borbély-Maczky Emil volt borsodi és miskolci főispánt meggyilkolva találták a Népkertben
Szombaton éjszaka megszökött a rendőrségről Borbély-Maczky
Sortűzzel végzett a volt főispánnal a szökését elősegítő reakciós bűnszövetkezet, hogy kihallgatása
során ne tudjon ellenük terhelő vallomást tenni*

A cikk így számolt a volt főispán letartóztatásáról, kihallgatásáról, illetve haláláról, ugyanakkor hosszan foglalkoztak eltűnésének, és 1945. március 24-ike éjjelén végrehajtott „szökésének” körülményeivel, majd az addig lefolytatott vizsgálatokkal is:

A rendőrség nem is annyira Borbély-Maczky Emil személye iránt érdeklődik. Az ő szerepe még a gyermek előtt is tiszta és világ [...] A háttérben is bujkálnak erők, a sötétben is lapulnak mozgó szálak és kapcsolatok. Ezeket kell megismernie most a tisztogató rendszernek. És a kormánybiztos-főispán ismerte ezeket a kapcsolatokat. Itt van a lényege és értelme a hosszantartó rendőri vizsgálatnak. [...] A kormánybiztos-főispán felderítetlen módon eltűnik a cellájából. Másnap holtan találják meg, géppisztolygolyók végeznek vele, mellén cédula fekszik: „Így járnak az árulók”. [...]

*A rendőrség Borbély-Maczky Emilt nem cellába helyezte el, hanem az egyik hivatali szobát rendezték be számára. Itt folytak le a kihallgatásai is, amelyek nem egyszer a késő éjszakai órákba is belenyúl-
tak. Természetesen a vezetőség szigorú parancsot adott a fogdának alakított szoba őrzésére, hogy meg ne tudjon szökni Borbély-Maczky Emil. [...]*

[Március 24-én] egy elszánt, fejét veszélyben érző jobboldali társaság, amely attól félt, hogy Borbély-Maczky Emil kihallgatása során súlyosan terhelő adatokat fog ellenük szolgáltatni, cselekvésre szánta el magát és felhasználva a légvédelmi tüzet, megszökteti Borbély Maczkyt. Az éjszakai órákban repülőgépek vonultak keresztül Miskolc fölött. A repülőzúgásra a sötét utcán fel nem ismerhető alakok a rendőrség épülete előtt vad lármázásba kezdtek, verték az ablakokat s bekiabáltak a rendőrségi szobákba: Légítámadás van! Azonnal eloldani a villanyokat! Ugyanekkor lövések dördültek el s az így támadt zűrzavarban Borbély-Maczky Emil eltűnt a fogdának kinevezett szobából. Valószínű, hogy a hátsó udvaron keresztül hagyta el Borbély-Maczky Emil a rendőrség épületét. [...]

A rendőrség még szombat éjszaka teljes permanenciába lépett, de kedd reggelig semmi nyomát nem találták a megszökött volt főispánnak. Kedden reggel 7 óra tájban a Népkertben egy arra sétáló nő télikabattal letakart férjhiolttestet talált a Vigadó épületében. Értesítették a rendőrséget, s a kiszálló bizottság megállapította, hogy a népkerti sétány halottja vitéz Borbély-Maczky Emil volt kormánybiztos, főispán. A vizsgálat megállapította, hogy a gyilkosságot nem ott követték el, ahol a holttestet kedden reggel megtalálták, a nyomok világosan mutatják, hogy szekérral szállították oda éjszaka folyamán vagy a kora hajnali órákban. [...]

valamilyen úton-módon hírt kaphatott arról, hogy szombat éjszakára előkészítették a szökését. Az a tény, hogy a volt kormánybiztos, főispán élt ezzel a szökési lehetőséggel, világosan bizonyítja, hogy jóismerősei, politikai fegyvertársai voltak azok, akik az egész szökést előkészítették, mert hiszen ismeretlen emberek biztatására nem igen mert volna nekivágni a szökésnek. Amikor a rendőrség épületéből kijutott, vagy már a közelben várhatták, vagy egy megadott címre mehetett el, ahol találkoznia kellett „szabadítóival”. A holttest arcán világosan látható külső sérelmi nyomok, bizonyítják, hogy ez a találkozás nem a várt eredményt hozta Borbély-Maczky Emil számára. Minden valószínűség szerint a kihallgatás lefolyásáról és anyagáról kérdezhették ki Borbély-Maczkyt, majd azonnal végeztek vele. Holttestét azután keddre virradó éjszaka, vagy kedden hajnalban egy szalmás szekéren szállították a népkerti sétányra. Ezt bizonyítja a környéken elszórt és a Borbély-Maczky Emil ruháját csaknem teljesen betakaró szalma.”¹²

¹⁰ MNL BAZML IV. 901/b. 555/1945.

¹¹ *Egy gyilkosság margójára*. In: *Szabad Magyarország*, 1945. március 29.

¹² *Egy gyilkosság margójára*. In: *Szabad Magyarország*, 1945. március 29.

A volt főispán brutális halálának híre megdöbbenetete a lakosságot. A gyilkosság körülményeivel a rendőrségnek és az ügyészségnek hivatalból kellett foglalkoznia. Halálesetével a Miskolci Államügyészség – iktatókönyvi bejegyzés tanúsága szerint – IV. 427/1945. sz. alatt készített aktát. Az irat tartalmazta a boncolási jegyzőkönyvet, a Rendőrfőkapitányság 526/1945. sz. jelentését és az Igazságügy-minisztérium két iratát, az egyik a 4904/1945. I. M. IV. sz. irat az elhalálozás ügyében hozott rendeletről szólt,¹³ ez a dokumentum ugyanakkor a Miskolci Államügyészség iratai között ma már nem fellelhető. Az esettel kapcsolatos iratanyag¹⁴ azonban, szerencsére, a mai napig fellelhető a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, így a 83 fóliót kitevő akta közelebb vihet a Borbély Maczky-gyilkosság történetének felgöngyölítéséhez.

A Borbély Maczky esetével kapcsolatos akta legkorábbi irata az az 1945. április 5-én küldött jelentés, amelyet Kecskés Ferenc, a Magyar Államrendőrség Miskolci Főkapitánysága Politikai Főosztályának vezetője készített. A jelentés azonban nem a volt főispán halálával foglalkozott, hanem „politikai ügyére” vonatkozóan tartalmazott adatokat. A jelentés nem maradt meg, csupán a Borbély Maczky politikai életével foglalkozó iratok, így két szemelvény: egy kihallgatási jegyzőkönyv és egy 1945. április 3-án kelt jelentés a Magyar Tudományos Fajvédő Egyesület működéséről. A szemelvények egyike Borbély Maczkyknak, mint a VII. hadtest Országmozgósítási Kormánybiztosának a tevékenységével foglalkozik valamivel több, mint két gépelt oldalon, a másik pedig hét oldalon idézi Borbély Maczky korabeli újságcikkekből megismerhető, 1924-től 1944 júliusáig elhangzott beszédeit. A mellékletben található továbbá a Borbély Maczkyval 1945. március 22-én felvett kihallgatási jegyzőkönyv, amelyben a volt főispán 1918 októberétől 1939 augusztusáig számolt be közéleti tevékenységéről.

Bár nem ezen iratanyag részét képezi, a vizsgálati anyaghoz tartozott az a „szökésről” adott jelentés is, amely a Miskolci Nemzeti Bizottság iratai között lelhető fel. A jelentést Fodor János főkapitány kérte Kecskés Ferenc-től 1945. március 26. reggel 8 órai határidővel. Ebben a politikai főosztályvezetőnek hét kérdésre kellett válaszolnia. Jelentése szerint Borbély Maczky Emil „ügyosztály-őrizetben volt a fsz. 20. sz. szobában”. Őrzésére vonatkozóan Kecskés Márkus Dezső detektív felügyelő útján adott parancsot a politikai osztályra vezényelt próbarendőrök parancsnokának:

[a] hivatalos időtől, vagyis 17 órától másnap reggel 8 óráig a 20-as, illetve a 18-as számú szobában őriztesse Borbély Maczki Emilt. A parancs értelmében az őrzésre kirendelt próbarendőröknek baj esetén kötelességévé tettem, hogy azonnal jelentsen minden körülmények a 19-es szobában tartózkodó telefonügyelet detektívnek.” A szökés megakadályozása céljából a három egymásba nyíló szoba ablakait vasráccsal látták el és megjavították a szobák zárjait. Kecskés jelentése szerint ugyanakkor nem tartották be az őrzés során az előírt szabályokat, de szándékosságot nem felvételezett a történetekért. Gondatlanságot ugyanakkor igen, amely a próbarendőrök parancsnokát és a próbarendőröket terhelte. „Véleményem szerint – írja Kecskés – a baj előidézője az a körülmény volt, hogy az őrzésre kirendelt próbarendőrök tapasztalatlanok úgy a fogoly őrzéssel kapcsolatban, mint általában a szolgálat ellátása terén.” Az utolsó kérdésre, mely szerint „Vannak-e, s ha igen, kik a tettestársak?”, a politikai főosztály vezetője azt válaszolta, hogy „az eddigi nyomozás alapján tettestársak nincsenek.”¹⁵

Az igazságügy-minisztérium iratai szerint ugyancsak 1945. április 5-én terjesztette fel Pintér rendőrfőtanácsos, vizsgálóbiztos a miskolci rendőr-főkapitánynak a Kecskés Ferenc rendőrfőtanácsos fegyelmi ügyében keletkezett iratokat. Kecskés ugyanis – fentebb idézett – március 26-i jelentésében maga ellen kért fegyelmit, s a vizsgálat lefolytatását a miskolci rendőrfőkapitány 671/1945. eln. számú határozatával el is rendelte. A Pintér által felterjesztett iratanyag eredetileg 9 db mellékletet tartalmazott, ebből három jegyzőkönyv került be az igazságügy-minisztérium iratai közé, amelyeket Borbély Maczky szökésének ügyében vettek fel.

¹³ MNL BAZML VII. 51/b. 683. köt.

¹⁴ Jelzete: MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945.

¹⁵ MNL BAZML XVII. 2. 2766-1945.

A szökéssel kapcsolatban Hamar Mihály próbarendőrt, Solymosi Zoltán detektívet és Márkus Dezső detektívfelügyelőt, a miskolci rendőr-főkapitányság politikai főosztálya detektív osztályának vezetőjét hallgatták ki. Hamar Mihály kihallgatása során elmondta:

[v]itéz Borbély Maczki Emil volt főispán előállítását követő napon utasítást kaptam Márkus detektívfelügyelő úrtól, hogy éjszakára őrizzem oly módon, hogy a részére kijelölt szobában vagy a szoba előtt éjszakára állandóan egy rendőr legyen. A fogolynak a 20-as számú szoba volt kijelölve.

Ezen utasítás alapján minden emberem¹⁶ ki lett oktatva, hogy estétől reggelik őrködniök kell Borbély Maczki felett.

A szökés napján, mint ahogyan a szolgálat máskor is általam be lett osztva, este 9 órától reggel 8 óráig ügyeleti szolgálatot rendeltem el és erre a szolgálatra még a délután folyamán 2 próbarendőrt kijelöltem. Ezek a kérdéses napon: Abloncai Sándor és Petruska József próbarendőrök voltak.

A szökés napján este 9 órakor Abloncait behoztam a 18-as szobába, mely összeköti a Kecskés főtanácsos úr 19-es sz. szobáját és a dr. Frank s.fog. úr 20-as sz. szobáját.

Itt világosság csak a 19-es sz. szobából szűrődött ki és a nyitott ajtón át, miért ezen szoba küszöbén megállva a szobába benéztem. Ekkor láttam, hogy az ügyeletes detektív és Borbély Maczki a szobában tartózkodtak s mert Borbély Maczki nem a 20-as sz. szobában volt, ahol az előző napokon az éjszakát töltötte s ahol állandóan őriztettem is, azon feltevésben, hogy a korábbi rendelet meg lett változtatva s az ügyeletes detektív felügyel rá az ügyeletes szobában, anélkül, hogy e tárgyban kérdést intéztem volna az ügyeletes detektívhez, utóbbinak jelentettem, hogy itt van két ember, az éjszaka folyamán ők a szolgálatosok. Miután a detektív csak annyit válaszolt, hogy 'jól van', a két próbarendőrrel eltávoztam, vagyis én hazamentem, a két rendőr pedig bement a részükre kijelölt szobába. Eltávozásom előtt Borbély Maczki őrzésére utasítást nem adtam nekik, mert mint előbbiekben vallottam, úgy gondoltam, hogy erre ma éjjel nincsen szükség, mert a detektív ügyel reá.

Borbély Maczki megszökéséről csak másnap reggel értesültem.

Az őrség részére fenntartott szobában a szökés estéjén 3 eljárás alatt álló egyén is volt s így az ügyeletesre visszatartott rendőröknek ezekre is fel kellett ügyelniök. Ezért örültem, amikor láttam, hogy a detektív felügyel Borbély Maczkira s így az ügyeletes két rendőrt nem terheli majd az ő őrzése is, hanem az egyikök pihenhet, vagyis felváltva őrködhetnek az őrségen visszatartott 3 egyén felett.

Egyebet előadni nem tudok és nem kívánok.¹⁷

Solymosi Zoltán kihallgatása során következőképp vallott:

Március hó 24-én d. u. 5 órától másnap reg. 8 óráig telefonügyeletes voltam. Szolgálati helyem a Kecskés főtanácsos úr szobájában volt. A szolgálatomat megelőzően senkitől sem kaptam utasítást arra, hogy vitéz Borbély Maczki Emil volt főispánra, akiről tudtam, hogy a politikai főosztályon van visszatartva s naponta kihallgatják, felügyelnem kell. Ily utasítást sem a szolgálatommal kapcsolatban, sem más alkalomból sohasem kaptam.

Amikor szolgálatba léptem Borbély Maczki az udvaron sétálgatott s csak utána d. u. 6, ½ 7 óra felé jött be feleségével és szakácsnőjével, akik vacsorát hoztak részére. Az én szobámmal szemközti szobába mentek be, ahová én is utánok mentem, de mert láttam, hogy feszélyezik, magokat szobájuk ajtaját és a saját szobám ajtaját nyitva hagyva ügyeleti szobámba mentem. Köztük csak egy kb. 5 méteres szoba volt s így bár megszökésére egyáltalán nem is gondoltam, tartanom kellett attól, hogy a nyitott ajtókra tekintettel bármely rendellenes esemény is történhessen.

A volt főispán felesége és szakácsnője 7 óra tájban eltávozott, vitéz Borbély Maczki őket kikísérte az előszoba ajtajáig s onnan rögtön visszatérve bejött hozzám. Elbeszélgettünk, miközben oly kijelentéseket tett, hogy nem fél a népbírósi eljárástól, mert őt a „szegények főispánjának” hívták, sok jót tett, csak azt nem szeretné, ha több évre internálnák. Még arra is hivatkozott, hogy megszökhetett volna Svájcba is, de ezt sem tette, mert nem fél a felelősségre vonástól.

Beszélgésünk közben jött be Márkus detektív főnök, aki megkérdezte „vigyázol”, s amikor válaszoltam, hogy „vigyázok” el is távozott 8 óra körüli időben.

¹⁶ Ebben az időben hat ember felett rendelkezett Hamar Mihály (MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 43. fólió.)

¹⁷ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 43. fólió

Arra nem emlékszem pontosan, hogy Márkus dtv. főnök megérkezte előtt, vagy utáni időben-e, Abloncai és Hamar rendőrök bejöttek a középű, vagyis az ügyeletes szobámat azon szobával összekötő helyiségbe, ahol előzetesen Borbély Maczki vacsorázott. Ajtó előtt megállottak s hallottam, hogy Hamar azt mondotta rendőrtársának, „itt van az ügyeletes detektív úr, ha van valami, hozzájössz jelenteni”. Hogy előzetesen benézett-e a szobámba, vagy sem, arra már nem emlékszem. Én miután nálam nem jelentkeztek s előzetesen nem tájékoztatott senki arra vonatkozólag, hogy rendőrnek kell őriznie Borbély Maczkit, nem tulajdonítottam semmi jelentőséget a Hamar kijelentésének.

Kb. este 9 óra felé Borbély Maczki kiment a szobámból azzal, hogy lefekszik s átment a szemközti vasráccsal ellátott szobába. Az ajtót maga után behúzta, amit én látva a saját szobám ajtaját kissé nyitva hagyva, szintén szobámban elhelyezkedtem a sezlonon és olvastam.

Este pontosan $\frac{3}{4}$ 11 órakor – amit onnan tudok, hogy az órát megnéztem – előzetesen keletkezett repülőgépzúgás és légelhárító ütegek lövései által okozott zaj közben, az utcáról valaki bekopogott ablakomon és beszólt, hogy idegen gépek, sötétítsek el, mire szobámban a villanyt eloltottam.

Sötétben feküdtem azután a sezlonon, amikor kb. éjfél felé arra lettem figyelmes, hogy valaki az ajtó előtt motoszkál. Az illető, amikor ajtómon benyitott és benézett, kérdésemre, hogy ki az, azzal válaszolt 'én vagyok, jöttem körülnézni'. Én azzal válaszoltam, 'jó, akkor nézzen át oda is.' Az illető ezzel elment, de arra már nem emlékszem, hogy tényleg benézett-e Borbély Maczki szobájába. Mint utólag megtudtam, az illető Ablonci rendőr volt.

Éjfél után fél egy óra körül Kecskés főtanácsos úr telefonutasítást adott le nekem, amelynek alapján reggel félhatra ki kellett értesítenem Márkus dtv. felügyelőt. A kiértékelést írásban kellett elkészítenem s ezért behoztam a másik szobából az írógépet. Munkám közben szükségem támadt Négyesi lakcímének megállapítására, – mert ő is kiértékelendő volt – s ez okból bementem azon szobába, ahol Borbély Maczki tartózkodott s ahol a lakcímjegyzék ki volt függesztve. Ekkor gyufám fénye mellett döbbenve észleltem, hogy Borbély Maczki nem fekszik a sezlonon s a szobában sincs. Azonnal keresésére mentem, illetve bementem a politikai főosztályra vezényelt őrség szobájába és keresésére utasítottam őket. Továbbiakban azonnal jelentést tettem a politikai főosztály vezető-helyettesének s rendelkezésére azonnal küldtem ki embereket Borbély Maczki lakására, de a tett intézkedések eredményre nem vezettek, illetve hollétéről az előállított felesége sem tudott felvilágosítást adni.

Előadni mást nem tudok és nem kívánok.”¹⁸

Márkus Dezső, a miskolci rendőr-főkapitányság politikai főosztályának detektív osztályvezetője a következőképp számolt be az esetről:

A politikai főosztályra háborús bűnösnek előállított vitéz Borbély Maczki Emil volt főispán őrizetben tartására emlékezésem szerint 1945. március hó 18-án kaptam szóbeli utasítást a politikai főosztály vezetőjétől, Kecskés Ferenc rendőrfőtanácsos úrtól. Ezen utasítás értelmében a nappali kihallgatások idejében – a kihallgatást eszközlő – a kihallgatások befejezte után pedig a politikai főosztályra vezényelt őrségből kivezényelt rendőr látta el a fogoly őrzési szolgálatot. A foglyot utasítás szerint, vagy Kecskés főtanácsos úr 19-es számú szobájában, vagy dr. Frank segédfogalmazó 20-as számú szobájában kellett őrizet alatt tartani, mert más helyiség, ahol a többi foglyoktól elkülöníthető lett volna, nem állott rendelkezésre. A kapott utasítás értelmében a fogollyal más, mint az élelmet hozó felesége, vagy szakácsnője, nem érintkezhetett, de ezek is csak hivatalos közeg jelenlétében.

Én fenti rendelkezéseknek megfelelően intézkedtem is, vagyis a vezényelt rendőrségi őrség parancsnokának utasítást adtam, hogy állandóan őrt állítson a fogoly szobája elé, valahányszor kihallgatása az esti órákban már befejeződött. Ugyancsak a detektív osztályhoz beosztottakat is kioktattam arra vonatkozólag, hogy vitéz Borbély Maczki Emil, mint egyik súlyos háborús bűnös a főosztály őrizetében van s így mindenkinek nagy gonddal kell reá ügyelnie. A naponta, hivatalos órán túl ügyeleti szolgálatba vezényeltek szolgálata másnap reggelig tartott, s bár nem képezte szolgálati kötelességüket a fogoly őrzése, mégis, mint arról ellenőrzéseim során meggyőződtem, magok is öntevékenyen felügyeltek a fogolyra, akinek egyébként szökési lehetősége nem volt, mert úgy a 19-

¹⁸ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 45-46. fólió

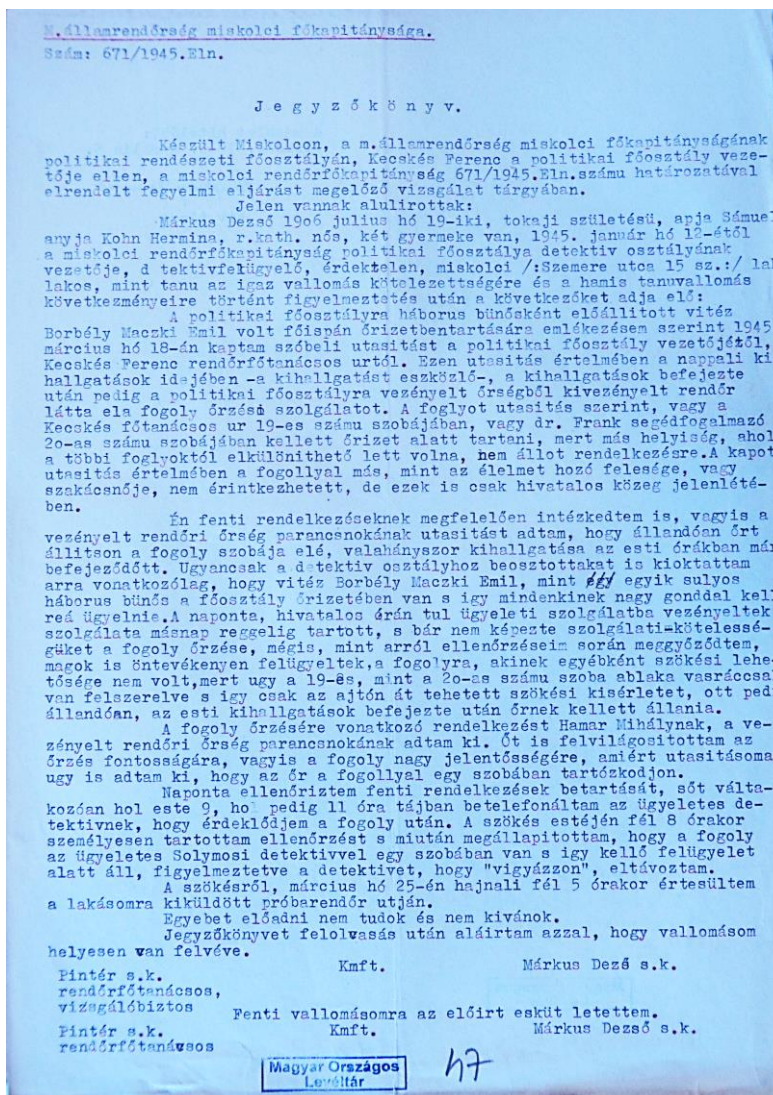
es, mint a 20-as számú szoba ablaka vasráccsal van felszerelve s így csak az ajtón át tehetett szökési kísérletet, ott pedig állandóan, az esti kihallgatások befejezte után őrnök kellett állnia.

A fogoly őrzésére vonatkozó rendelkezést Hamar Mihálynak, a vezényelt rendőri őrség parancsnokának adtam ki. Őt is felvilágosítottam az őrzés fontosságára, vagyis a fogoly nagy jelentőségére, amiért utasításomat úgy is adtam ki, hogy az őr a fogollyal egy szobában tartózkodjon.

Naponta ellenőriztem fenti rendelkezések betartását, sőt váltakozóan hol este 9, hol pedig 11 óra tájban betelefonáltam az ügyeletes detektívnek, hogy érdeklődjem a fogoly után. A szökés estéjén fél 8 órakor személyesen tartottam ellenőrzést s miután megállapítottam, hogy a fogoly az ügyeletes Solymosi detektívvel egy szobában van s így kellő felügyelet alatt áll, figyelmeztetve a detektívet, hogy „vigyázzon”, eltávoztam.

A szökésről, március hó 25-én hajnali fél 5 órakor értesültem a lakásomra kiküldött próbarendőr útján.

Egyebet előadni nem tudok és nem kívánok.¹⁹

Márkus Dezső kihallgatásának jegyzőkönyve.

MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 45-46. fólió

¹⁹ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 47. fólió

Az iratokból megállapítható, hogy Borbély Maczky szökésével kapcsolatban a nyomozás elrendelését 1945. március 28-án maga a Miniszterelnökség is kérte az Igazságügy-minisztériumból. Bár már előző nap megtalálták a volt főispán holttestét, Budapesten ekkor még nem tudták, hogy Borbély Maczky elhunyt, a hír még csak az eltűnéséről érkezett meg. Bojta Ernő Béla miniszteri osztályfőnök ugyanis az alábbiakkal fordult dr. Valentiny Ágoston igazságügyi miniszterhez:

Vitéz Borbély Maczky Emil földbirtokos, volt főispán a miskolci államrendőrség főkapitányságának 394/1945. pol. számú, a belügyminiszterhez intézett jelentése szerint 1945. évi március hó 24-ről 25-re virradó éjszaka a főkapitányság épületéből megszökött. Alapos gyanú van arra, hogy nevezett ismeretlen egyének megölték. Ennek folytán a mellékelt iratokat a Bp. 89. §-a értelmében átteszem azzal, hogy az ügyészséget a nyomozás folyamatba tételére utasítani méltóztatnék. Célszerű volna, ha az ügyészség a nyomozást saját hatáskörében foganatosítaná.²⁰

Az utolsó mondat igen figyelemre méltó. A Miniszterelnökség tehát a nyomozást nem a rendőrségre, hanem az ügyészségre kívánta bízni. Ennek hatására dr. Menyhárt Alfréd június 4-én utasította a miskolci államügyészt, hogy „utasítsa a vezetése alatt álló államügyészséget, hogy haladéktalanul tegyen nyomozást folyamatba annak felderítése végett, vajon a nevezett [vagyis Borbély-Maczky] terhelt nem természetes halállal múlt ki és azt az államügyészség soron kívül saját hatáskörében foganatosítsa. Felhívom továbbá, hogy a nyomozás eredményét haladéktalanul jelentse.²¹ Felszólítására a miskolci államügyész, dr. Halmos Bódog 1945. június 10-én kelt 3261/1945. k.ü. számú jelentésében tájékoztatta a minisztériumot a volt főispán halála miatt folyamatba tett nyomozás tárgyában, illetve fordult hozzájuk kérelmével:

A miskolci ügyészség.... azt a kérelmet terjeszti elő, hogy Borbély-Maczky Emil elhalálozása, illetve megöletése felderítése és annak az esetleges politikai háttérnek a kinyomozása érdekében, amelyek ezen ügy mögött rejtőznek, a budapesti államrendőrség nyomozó közegeinek közreműködése vétesék igénybe, mert alapos a gyanú, hogy Borbély-Maczky Emil, aki a jobboldali mozgalmakban a legintenzívebben résztvett és így a letűnt 25 esztendő fajvédelmi és reakciós kormányzatának kényes kérdéseit és titkait ismeri, éppen a jobboldali elemek és a bűntársak végezték ki, nehogy vallomásával őket kompromittálja.

A rövid úton betekintett 2642/1945. számú iratokból megállapította, miszerint Borbély-Maczky Emil a miskolci államrendőrség főkapitányságának jelentése szerint a főkapitányság épületéből 1945. március 24-25-re virradó éjszaka megszökött, őt a miskolci főkapitányság politikai osztálya az ellene emelt vádak folytán 1945. március 22-én hallgatta ki részletesen, amikor is nemcsak védekező, de magatartását részletesen feltáró és részben fogvalemű, részint elhalt vagy távollevő politikusokkal való kapcsolatait is ismertette. 1945. évi március hó 27-én a 3265/1956. k. ü. számú jelentéshez 3./ alatt csatolt melléklet szerint Miskolcon a Csengeri utcában a járőr jelentése szerint egy hullát találtak a népkertben, amelyről az ügyészségi jelentéshez 1./ alatt csatolt halottszemle és boncolási jegyzőkönyv²² szerint Borbély-Maczky Emil volt főispánra ismertek, akin lövés okozta agyrongcsolás és többrendbeli erőszakos beavatkozás okozta külsérelmi nyomok voltak találhatóak. Az államrendőrségi budapesti nyomozók által való teljesítését a miskolci ügyész jelentése szerint indokoltnak látom már abból az okból is, mert a pesti nyomozók nemcsak esetleg nagyobb szakértelemmel, hanem nyugodtabb és tárgyilagosabb légkörben és végezhetik munkájukat, mert nem feszélyezi őket az a körülmény, hogy az elhunyt Borbély-Maczky Emil egész tevékenysége, egész közéleti pályája Miskolc és Borsodmegye területén folyt le. Egyébként pedig az ügyiratok az ügyben már eddig is intézkedő X. [vagyis népbíró-sági – K. J.] ügyosztályhoz tartoznak és mindennemű teendőket a legnagyobb eréllyel és gyorsasággal ezen ügyosztályban lennének foganatosítandók. A 2542/1945. számú iratnál csatolva van Kecskés Ferencnek, a politikai főosztály vezetőjének, fegyelmi eljárást megelőző vizsgálati ügyében a jegyzőkönyv, amely szintén a vitéz Borbély-Maczky Emil ügyével van összefüggésben.²³

²⁰ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 15. fólió

²¹ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 13. fólió

²² A halottszemlét és a boncolási jegyzőkönyvet sajnos az iratanyag nem tartalmazza.

²³ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 6-7. fólió

A miskolci államügyészégi jelentés a minisztériumban egy Szelényi nevű tisztviselőhöz került, aki azzal a Szelényi Zoltánnal lehet azonos, aki Ries István minisztersége idején az ügyészi osztályt vezette. Szelényi július 2-án továbbította a miskolci jelentést Erdei Ferenc belügyminiszternek. Szelényi ugyanakkor jelentésében néhány körülmény tekintetében jelentősen eltért a miskolci államügyésztől. Ő ugyanis a miskolci ügyésszel szemben úgy vélte, hogy a gyilkosságot politikai rendőrök követték el, s erre hivatkozva kérte a budapesti nyomozók bevonását. Lássuk tehát a belügyminiszternek írott kérelmét:

A miskolci államügyészségnek másolatban idemellékelte jelentése szerint Borbély Maczky Emil volt főispánt a miskolci politikai rendőrség a folyó év március hó 17. napján háborús bűntett gyanúja miatt letartóztatta. A nevezett március hó 24. napján este a politikai rendőrség őrizetéből ismeretlen körülmények között eltűnt és holttestét március hó 27. napján reggel a miskolci népkertben találták meg. A nyomozás eddigi adataiból nyilvánvaló, hogy Borbély Maczky Emilt ismeretlen tettesek lőfegyverrel meggyilkolták. Nyomatékos a gyanú, hogy a gyilkosságot a miskolci rendőrség közegei vagy velük összeköttetésben lévő személyek követték el. Az ügy részletei tekintetében utalok az ügyészségnek másolatban idemellékelte jelentésére és a jelentésnek ugyancsak másolatban csatolt mellékleteire. Az államügyészség a nyomozás lefolytatása végett budapesti nyomozók kiküldetését kérte. Az ügyészi jelentésből és mellékleteiből megállapítható, hogy a miskolci államrendőrség ebben az ügyben nyomozást voltaképpen nem fogantatosított, hanem megelégedett annak megállapításával, hogy Borbély Maczky Emil a politikai rendőrség őrizetéből megszökött és feltehetőleg volt hívei végeztek vele. Ebben a bűnygyben a tényállás felderítése a már érintett okokból a miskolci államrendőrségtől nem remélhető. Ezért és mert ebben az ügyben elsősorban a miskolci politikai rendőrség szerepe vált tisztázásra, kérem Miniszter Urat, hogy a rendőrség magatartásának tisztázása végett sürgősen szigorú vizsgálatot elrendelni és ennek a vizsgálatnak, úgyszintén a bűnygyi nyomozásnak fogantatosítása végett megfelelő nyomozókat kiküldeni szíveskedjék. A nyomozókat szíveskedjék arra utasítani, hogy a nyomozás eddigi adatainak megismerése és az ügyben szükséges felvilágosítások és utasítások elnyerése végett jelentkezzenek a miskolci államügyészség vezetőjénél.²⁴

Szelényi tehát teljesen meg volt afelől győződve, hogy az újságcikk állításával szemben a volt főispánt nem elbarátai, hanem a politikai rendőrök gyilkolták meg. A miskolciakban olyannyira nem bízott, hogy budapesti rendőröket kért a vizsgálat lefolytatásához. Jó okkal javasolta a fővárosiak bevonását, mint az a később történelemből kiderül.

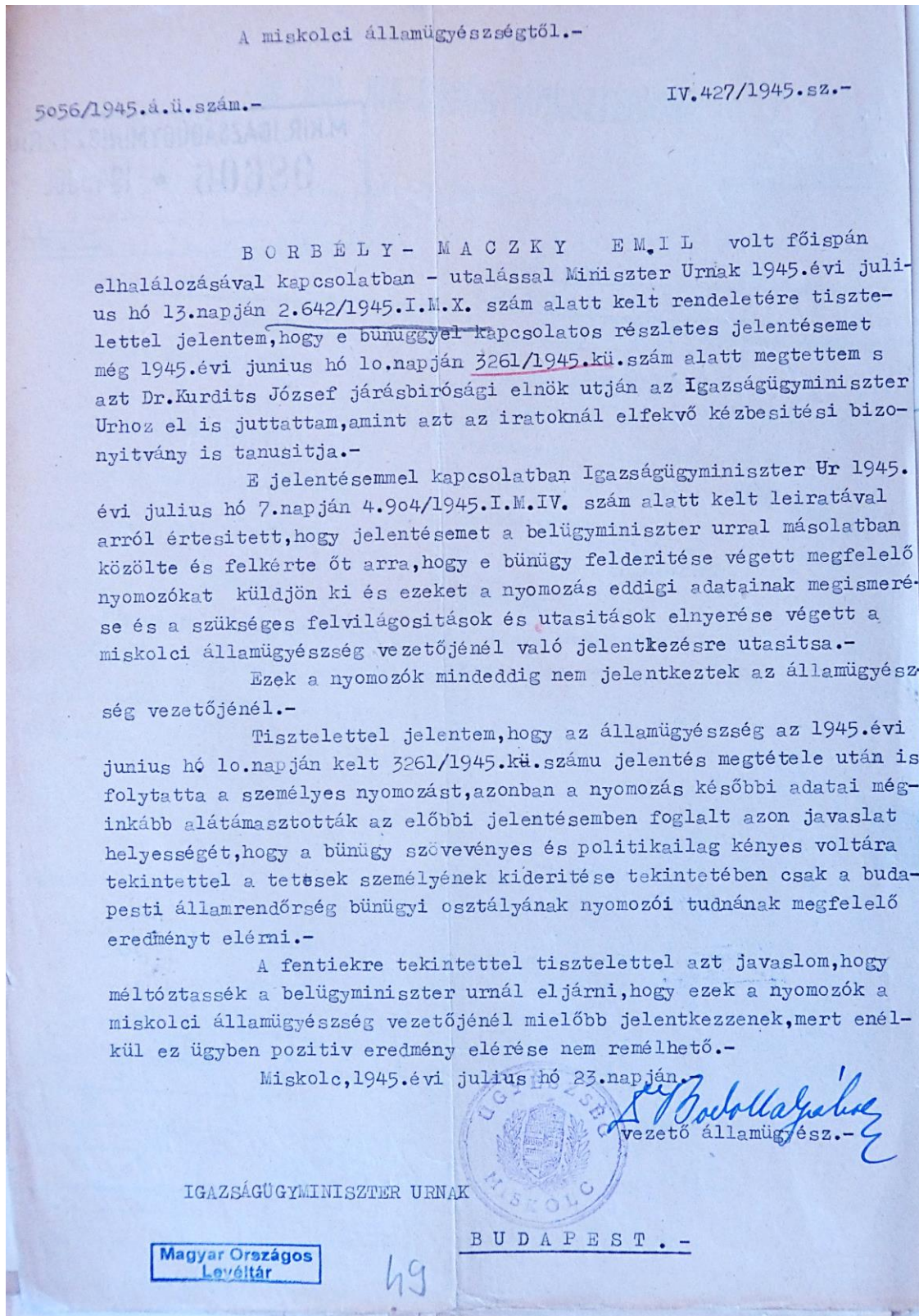
A belügyminisztérium válaszra sem méltatta az igazságügy-minisztériumot, s a kért fővárosi nyomozók sem érkeztek meg soha Miskolcra. Dr. Menyhárt július 11-én ismét felszólította a miskolci államügyészséget, hogy a nyomozás sürgős lefolytatásának „soron kívül tegyenek eleget, vagy a fennforgó akadályt jelentse”.²⁵ Erre válaszul dr. Bodolla Gábor miskolci vezető államügyész a nyomozás folytatásáról, illetve a budapesti nyomozók elmaradásáról tájékoztatta az igazságügy-minisztériumot:

Ezek a nyomozók mindaddig nem jelentkeztek az államügyészség vezetőjénél. Tisztelettel jelentem, hogy az államügyészség az 1945. június hó 10. napján kelt 3261/1945. kü. számú jelentés megtétele után is folytatta a személyes nyomozást, azonban a nyomozás későbbi adatai méginkább alátámasztották az előbbi jelentésben foglalt azon javaslat helyességét, hogy a bűnygy szövevényes és politikailag kényes voltára tekintettel a tettesek személyének kiderítése tekintetében csak a budapesti államrendőrség bűnygyi osztályának nyomozói tudnának megfelelő eredményt elérni. A fentiekre tekintettel tisztelettel azt javaslom, hogy méltóztassák a belügyminiszter úrnál eljárni, hogy ezek a nyomozók a miskolci államügyészség vezetőjénél mielőbb jelentkezzenek, mert enélkül ez az ügyben pozitív eredmény elérése nem remélhető.²⁶

²⁴ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 3-4. fólió

²⁵ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 14. fólió

²⁶ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 49. fólió

A miskolci államügyész jelentése a nyomozás állásáról, 1945. júl. 23.
MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 49. fólió

A minisztérium egy hónapos szünet után, augusztus 30-án ismét a belügyminiszterhez fordult, kérését megismételve.²⁷ A belügyminisztérium ezúttal is figyelmen kívül hagyhatta a kérdést, s immár másodszor válasz nélkül hagyta őket. Az ügyet azonban még korántsem zárták le. Az Igazságügy-minisztérium 2645/1945. I. M. X. számú rendelete alapján 1945. december 13-án az ügyirat a IV. ügyosztályhoz került át. Egyúttal arról tájékoztatták az ügyosztályt, hogy bár ismételten felkérték a belügyminisztériumot a budapesti nyomozók kiküldésére, azok a miskolci államügyész, Asbóth Dezső november 21-i jelentése szerint változatlanul nem jelentkeztek nála. Az igazságügyiek így immár harmadszor, december 20-án kérték a fővárosi rendőrök kiküldésére a belügyminisztert.²⁸

Érdemi nyomozás azonban ezúttal sem történt. Az igazságügy-minisztérium 1946. március 29-én szólította fel a miskolci államügyészséget a bűnvádi eljárás jelenlegi állásáról való jelentéstételre. Asbóth miskolci vezető államügyész április 17-én ismét jelezte, hogy nem jelentkeztek a nyomozók,²⁹ így április 27-én immár negyedszer fordultak a belügyminiszterhez kérésüket megismételve: „azzal a kéréssel fordultam Miniszter Úrhoz, hogy a bűncselekmény körülményeinek és az államrendőrség tagjai magatartásának tisztázása végett szíveskedjék nyomozókat bocsátania miskolci államügyészség rendelkezésére. Kérem Miniszter Urat, hogy a nyomozók kiküldése iránt intézkedni, vagy a kiküldés akadályáról engem értesíteni szíveskedjék”.³⁰ Május 7-én ismételten átirattal fordultak a belügyminiszterhez, majd július 20-án kérték, hogy „intézkedéséről értesíteni szíveskedjék”. A válasz immár sokadszorra elmaradt, így 1946. október 22-én megint csak arra kérték, értesítse őket intézkedéséről.³¹

Ezen kérelmükre – bár hónapokkal később – már érkezett válasz. A Belügyminisztérium részéről dr. Aczél György rendőralezredes 1947. február 22-én tájékoztatta az igazságügy-minisztert, hogy „tárgybeli ügyben utasítottam a magyar államrendőrség Borsod vm. felügyeleti körzeti szemlélőjét, hogy az 1921. évi XXIX. tc. 5. §-nak értelmében a miskolci államügyészség vezetőjének a nyomozási cselekményekre vonatkozó utasításait mindenben tartsa be.”

Az idézett paragrafus ugyanakkor a rendőrségi hatóságok bűnügyi nyomozással megbízott tagjainak az ügyészséggel való együttműködéséről szólt. Az 5. §. szerint ugyanis: „A rendőrség hatóságnak a bűnügyi nyomozással megbízott tagjait a kir. törvényszék székhelyén oly módon kell elhelyezni, hogy a kir. ügyészség a nyomozás menetét lehetőleg szóbeli utasítással irányíthassa s a nyomozási cselekmények s a nyomozó hatóságok eljárása tekintetében a Bp. 84. §-a értelmében a kir. ügyészséget illető ellenőrző tevékenységet a kir. törvényszék székhelyén írásbeli érintkezés nélkül is közvetlenül gyakorolhassa.”³² Ebből következőleg tehát a Belügyminisztérium nem budapesti nyomozókat küldött Miskolcra a kívánság szerint, hanem a miskolci rendőröket kötelezte együttműködésre.

A belügyminiszteri döntésről az államügyészséget az igazságügy-minisztérium április 8-i átiratában tájékoztatta.³³ Az ügy folytatásáról az igazságügy-minisztérium 1947. szeptember 10-i rendeletére dr. Malýáta Dezső miskolci vezető államügyész-helyettes számolt be 1947. szeptember 18-án:

[a]z 1947. április hó 16. napján fenti szám alatt kelt utasítás értelmében megkerestem az államrendőrség miskolci főkapitányságának bűnügyi osztálya vezetőjét, hogy a nyomozati iratok és a szükséges utasítások átvétele végett mielőbb keressen fel. E megkeresésem alapján [1947. június 18-án³⁴] a bűnügyi osztály vezetője nálam megjelent és a nyomozati iratokat tőlem átvette s neki a nyomozáshoz szükséges utasításokat egyidejűleg megadtam. A rendőrség a nyomozati iratokat mai napig nem terjesztette vissza, így az ügyben érdemleges ügyészi határozat még nincs. A miskolci rendőrfő-kapitányságot a nyomozás sürgős lefolytatása és az iratok betérjesztése iránt jelen felterjesztésemmel egyidejűleg megkerestem.³⁵

²⁷ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 10. fólió

²⁸ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 55, 58. fólió

²⁹ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 61. fólió

³⁰ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 52-53, 56. fólió

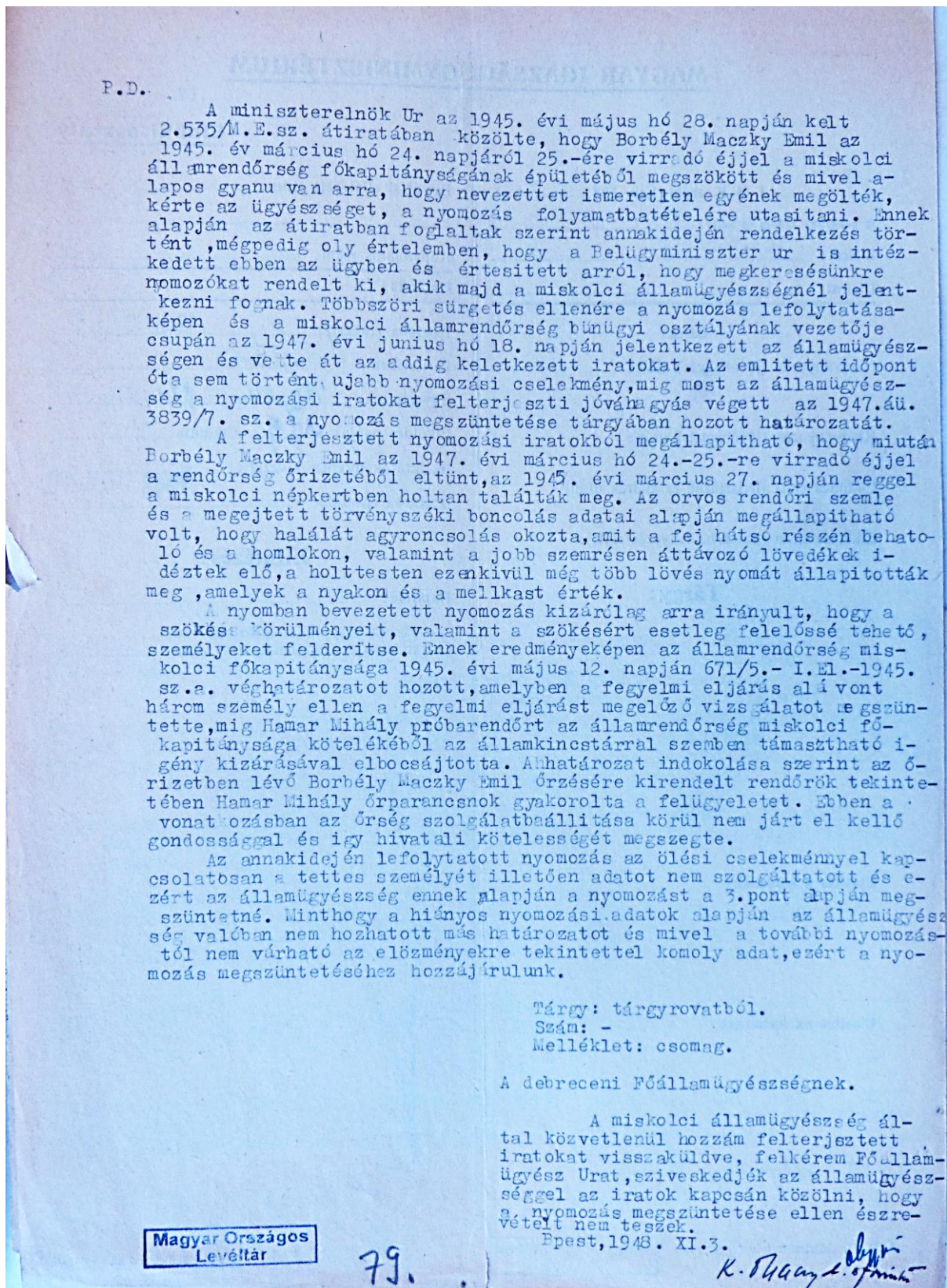
³¹ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 59, 60. fólió

³² 1921. évi XXIX. törvénycikk a büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről.

³³ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 63, 66. fólió

³⁴ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 74. fólió

³⁵ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 70. fólió

A miskolci államügyészség határozatának második oldala, Miskolc, 1948. okt. 28. / Budapest, 1948. nov. 3.

Ezt követően, az iratok tanúsága szerint, hónapokig semmi sem történt, így 1948. január 10-én az igazságügy-minisztérium ismét jelentéstételre kötelezte az államügyészséget, amely január 20-án megismételte legutóbbi jelentését: „A rendőrség a nyomozati iratokat mai napig nem terjesztette vissza, így az ügyben érdemleges ügyészi határozat még nincs. A miskolci rendőrfőkapitányságot a nyomozás sürgős lefolytatása és az iratok beterjesztése iránt jelen felterjesztéssel egyidejűleg megkeresem.”³⁶

Az Igazságügy-minisztérium ismét hónapokig várt, majd augusztus 28-án ismét jelentést kért a miskolci államügyésztől. Válaszul dr. Sütő Sándor vezető államügyész-helyettes 1948. szeptember 9-én a következő választ adta:

*jelentem, hogy a miskolci államrendőrség bűnügyi osztálya a nyomozati iratokat mai napig nem terjesztette be, jóllehet annak sürgős beterjesztése iránt legutóbbi jelentésem napján és pedig f. évi január hó 20. napján, majd ezt követően f. évi március hó 19. napján írásban megkerestem. A fenti rendelet kézhezvétele után távbeszélőn felhívtam a bűnügyi osztály vezetőjét a nyomozati iratok sürgős beterjesztésére, azonban onnan azt közölték hatósággal, hogy az iratok a miskolci rendőrfőkapitányságon fel nem találhatók. Miután a nyomozati iratokat 1947. évi június hó 18. napján átvételi elismervény ellenében Simorjay Ferenc r. főhadnagy, volt bűnügyi osztályvezető vette át, aki azonban időközben a rendőrség kötelékéből kivált, azért a miskolci államrendőrség bűnügyi osztályát a nyomozati iratok sürgős felkutatása és beterjesztése iránt a mai napon egyidejűleg ismét megkerestem.*³⁷

Az igazságügy-minisztérium ezután, 1948. szeptember 16-án ismét a belügyminiszterhez fordult kérve, hogy „a miskolci rendőrkapitányságot főfelügyeleti hatáskörben az iratok felkutatására és a nyomozás mielőbbi befejezésére utasítani szíveskedjék”.³⁸

Az iratok azonban nem kerültek elő, s a nyomozást sem fejezték be, mint ahogy valójában el sem kezdték. A miskolci államügyészség így patthelyzetbe került, aminek egyetlen végkimenetele lehetett, az ügy megszüntetése. Erről a miskolci államügyészség dr. Kóger János vezető államügyész aláírásával 1948. október 28-án hozott határozatot 1947.á.ü.3839-7. szám alatt. Indoklásuk szerint:

*a bűncselekmény tettesei, vagy részesei a nyomozás során nem voltak kipuhathatók. Az eljárás folytatásától ezidőszert eredményt várni nem lehet, ennél fogva a nyomozást a tettesek nyomára vezető adat felmerüléséig meg kellett szüntetni.*³⁹

A határozatot közvetlenül az igazságügy-minisztériumnak küldték meg. A minisztérium véleményezésében részletesen beszámolt az eljárás történetéről is. Minthogy az átirat olyan adatokat is tartalmaz, amely a korábbi iratokból nem derül ki, azt szó szerint közöljük:

*A miniszterelnök Úr az 1945. évi május 28. napján kelt 2.535/M. E. sz. átiratában közölte, hogy Borbély Maczky Emil az 1945. év március hó 24. napjáról 25.-ére virradó éjjel a miskolci államrendőrség főkapitányságának épületéből megszökött és mivel alapos gyanú van arra, hogy nevezettet ismeretlen egyének megölték, kérte az ügyészséget, a nyomozás folyamatba tételére utasítani. Ennek alapján az átiratban foglaltak szerint annakidején rendelkezés történt, mégpedig oly értelemben, hogy a Belügyminiszter úr is intézkedett ebben az ügyben és értesített arról, hogy megkeresésünkre nyomozókat rendelt ki, akik majd a miskolci államügyészségnél jelentkezni fognak.*⁴⁰ *Többszöri sürgetés ellenére a nyomozás lefolytatásaképpen és a miskolci államrendőrség bűnügyi osztályának vezetője csupán az 1947. évi június hó 18. napján jelentkezett az államügyészségen és vette át az addig keletkezett iratokat. Az említett időpont óta sem történt újabb nyomozási cselekmény, míg most az államügyészség a nyomozási iratokat felterjeszti jóváhagyás végett az 1947.á.ü.3839/7. sz. a nyomozás megszüntetése tárgyában hozott határozatát.*

³⁶ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 74. fólió

³⁷ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 76. fólió.

³⁸ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 77. fólió.

³⁹ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 81. fólió.

⁴⁰ Ilyen belügyminiszteri rendelkezésről, mint fentebb kifejtettük, nem rendelkezünk információval.

A felterjesztett nyomozási iratokból megállapítható, hogy miután Borbély Maczky Emil az 1947. évi március hó 24.-25.-re virradó éjjel a rendőrség őrizetéből eltűnt, az 1945. évi március 27. napján reggel a miskolci népkertben holtan találták meg. Az orvos rendőri szemle és a megejtett törvényszéki boncolás adatai alapján megállapítható volt, hogy halálát agyoncsolás okozta, amit a fej hátsó részén behatoló és a homlokon, valamint a jobb szemrészen át távozó lövedékek idéztek elő, a holttesten ezenkívül még több lövés nyomát állapították meg, amelyek a nyakon (sic!) és a mellkast érték.

A nyomban bevezetett nyomozás kizárólag arra irányult, hogy a szökés körülményeit, valamint a szökésért esetleg felelőssé tehető személyeket felderítse. Ennek eredményeképpen az államrendőrség miskolci főkapitánysága 1945. évi május 12. napján 671/5.-I. El.-1945. sz. a. véghatározatot hozott, amelyben a fegyelmi eljárás alá vont három személy ellen a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálatot megszüntette, míg Hamar Mihály próbarendőrt az államrendőrség miskolci főkapitánysága kötelékéből az államkincstárral szemben támasztható igény kizárásával elbocsájtotta. A határozat indoklása szerint az őrizetben lévő Borbély Maczky Emil őrzésére kirendelt rendőrök tekintetében Hamar Mihály órparancsnok gyakorolta a felügyeletet. Ebben a vonatkozásban az őrség szolgálatba állítása körül nem járt el kelő gondossággal és így hivatali kötelességét megszegte. Az annakidején lefolytatott nyomozás az ölési cselekménnyel kapcsolatban a tettes személyét illetően adatot nem szolgáltatott és ezért az államügyészség ennek alapján a nyomozást a 3. pont alapján megszüntetné. Minthogy a hiányos nyomozási adatok alapján az államügyészség valóban nem hozhatott más határozatot és mivel a további nyomozástól nem várható az előzményekre tekintettel komoly adat, ezért a nyomozás megszüntetéséhez hozzájárulunk.⁴¹

Minderről a debreceni főállamügyészt 1948. november 3-án tájékoztatták, a „nyomozás”, az „eljárás” ezzel le is zárult.

A Borbély Maczky-gyilkosság tehát máig megoldatlan. Az adatok alapján 1945. március 24-én este 3/4 11 és március 25-e hajnali 1/2 1 között tűnt el a rendőrség épületéből. Két nappal később, március 27-én hajnalban egy nő találta meg holttestét a Népkertben. Az eltűnt boncolási jegyzőkönyv, valamint a haláláról tudósító újságcikk adatai alapján Borbély Maczky Emilt súlyosan bántalmazták. Az újságcikk szerint „az arcán világosan látható külső sérelmi nyomok”, a jegyzőkönyv szerint a testen „többrendbeli erőszakos beavatkozás okozta külsérelmi nyomok” voltak. Borbély Maczkyt tehát súlyosan megverték, majd agyonlőtték, azaz kivégezték. Szabályszerű kivégzés volt, amit az is mutat, hogy a halálát előidéző lövések a fej hátsó részére irányultak, majd a golyók a homlokon és a jobb szemrészen át távoztak, ezen kívül még a nyakát és mellkasát is érték lövések. A kommunista napilap szerint géppisztollyal történt a kivégzés, majd holttestét egy szalmásszekérrel hurcolták a Népkertbe, ahol „Így járnak az árulók” szöveggel cédulát dobtak rá, majd testét egy télikabáttal fedték le. A rendőrség ezután mindössze szökésének körülményeivel foglalkozott, magával a gyilkossággal egyáltalán nem. Nincs arra vonatkozóan egyetlen irat sem, hogy az ügyvel kapcsolatban bárkit kihallgattak volna, s maguk a hivatalos jelentések is mind arról szólnak, hogy a miskolci rendőrség semmilyen nyomozást sem folytatott le az ügyben. A miskolci államügyészség kezdetektől fogva kérte, hogy a miskolci politikai rendőrség érintettsége okán fővárosi nyomozókat küldjenek le az eset kivizsgálására, kérésüknek a belügyminisztérium nem tett eleget, sőt két évig arról sem rendelkeztek, hogy a rendőrség egyáltalán foglalkozzon az ügyvel. Bár 1947 nyarán végre megjelent egy nyomozó az államügyészségen, s átvette az ügy iratait, csupán annyi változás történt, hogy ezután már az iratok is eltűntek, s a rendőrség változatlanul nem nyomozott. Bár érdemben semmi sem történt évekig, az ügyet csak három és fél év elteltével, 1948 októberében zárták le.

⁴¹ MNL OL XIX-E-1-f. T. 4904/1945. 79. fólió

Minthogy a gyilkosság felderítésére érdemi nyomozást nem folytattak le, az ügy homályos részleteire legfeljebb egy eddig ismeretlen dokumentum, talán naplórészlet vagy visszaemlékezés világíthatna rá.

Dancza Lajos egykori diósgyőri kommunista nemzetgyűlési képviselő 1945. június 26-án Fodor János rendőrkapitány igazoló bizottsági ülésén – amelyen a rendőrökkel szembeni kifogásairól, azok visszaéléseiről volt szó – arra utalt, hogy Borbély-Maczký meggyilkolása is a rendőrökhöz köthető: „Én megjósoltam a Borbély Maczký esetét is, amikor Ónodról hazajöttem 1945. III. 25-én.”⁴² Danczát tehát nem érte meglepetés, valamit tudhatott, sejtethetett. A rendőrök érintettségére utal a miskolci lincseléssel foglalkozó tanulmányában Pelle János, aki szerint Borbély Maczký meggyilkolása is szerepet játszott Orosz Kálmán rendőrkapitány későbbi leváltásában. Pelle szerint ugyanis közreműködött abban, hogy a „túl sokat tudó” Borbély-Maczký főispánt a rendőrség fogdájából „elrabolják”, majd meggyilkolják.⁴³

Az adatok tehát a kommunisták által irányított rendőrség egyértelmű bűnösségére utalnak, nyomozás hiányában azonban iratok sem születtek, így a rejtély, újabb források előkerüléséig, rejtély marad.

FORRÁSOK

MNL = Magyar Nemzeti Levéltár

OL = Országos Levéltára, Budapest

XIX = XIX. fondőcsoport – Az államigazgatás felső szervei

XIX-E-1 = Igazságügyi Minisztérium iratai

XIX-E-1-f. = Büntető és Kegyelmi Ügyek Osztály

XIX-J = Külügyminisztérium iratai

XIX-J-1-g. = Hadifogolyosztály

BAZML = Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltára, Miskolc

IV. 901/b. = Borsod-Gömör (-Kishont) vármegye főispánjának iratai. Közigazgatási iratok

IV. 904/b. = Borsod-Gömör (-Kishont) vármegye alispánjának iratai. Közigazgatási iratok

VII. 51/b. = A Miskolci (Királyi Ügyészség) Államügyészség iratai. Iratok

XVII. 2. = A Miskolci Nemzeti Bizottság iratai

XVII. 407. = A Miskolci II. sz. Igazoló Bizottság iratai

XVII. 417. = A Miskolci XIV. sz. Igazoló Bizottság iratai

MNM = Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest

TF = Történelmi Fényképtár

⁴² MNL BAZML XVII. 417. 1/1945. Jegyzőkönyv Fodor János rendőrfőkapitány igazolási ügyében a miskolci rendőrség tagjai Igazoló Bizottság előtt. Miskolc, 1945. június 26.

⁴³ PELLE 1996. 198.

BIBLIOGRÁFIA

BERÁNNÉ NEMES 1971

BERÁNNÉ NEMES Éva: Miskolc politikai élete a német megszállás hónapjaiban = *Borsodi Történelmi Évkönyv* III. (1971) 13–46.

FÁBIÁN 2016

FÁBIÁN Máté: „Borbély-Maczkó vitéz huszár, szavazni rá azért muszáj”. Vitéz *Borbély-Maczkó Emil* országgyűlési képviselői pályafutása. In: *Doktorandusz hallgatók IV. konferenciája, 2015. május 14.* Szerk.: FÁBIÁN Máté. Liceum, Eger, 2016. 59–75. (Az *Eszterházy Károly Főiskola Történelemtudományi Doktori Iskolájának Kiadványai– Konferenciák, műhelybeszélgetések* XII.)

FIALA–MARSCHALKÓ 1958

FIALA Ferenc–MARSCHALKÓ Lajos: *Vádló bitófák. A magyar nemzet igazi sírásói.* Süli J. (Hídfő) Kiadása, London (nyomda: München), 1958 (Reprint: Gede Testvérek, Budapest, 1999)

FIALA 1986

FIALA Ferenc: *Egyszerű történet és egyéb históriák.* Hídfő Baráti Köre, San Francisco, 1986

MÉSZÁROS 2013

MÉSZÁROS Kálmán: Markó Árpád második világháborús visszaemlékezéseiből = *Hadtörténelmi Közlemények* 126. (2013)/4. 1077–1105.

PELLE 1996

PELLE János: A miskolci konstruált vérvád. In: PELLE János: *Az etnikai gyűlölet és a politikai manipuláció kelet-európai történetéből.* Kiadó nélkül, Budapest, 1996. 189–247.